

חודש נאמר להם. אלא כיון שקבלו עליהם, מעלה עליהם כאילו עשו. ומבואר בספרים (תה"ל שער הבטחון פ"ד; יד יחזקאל וישב) שאת עיקר השכר מקבל האדם על הבחירה והקבלה לעשות, ולא על בעשייה בעצמה.

נמצא שבציאת מצרים הקב"ה החשיב לבני ישראל כאילו הקריבו קרבן הפסח בראש חודש ניסן, ובכל שנה שאנו קוראים פרשת החודש מעלה עלינו הכתוב כאילו הקריבנו קרבן פסח באותה שעה. וזו גם כוונת האורחות חיים (הגדה לח) שביאר "שבו התחילה הגאולה", והיינו בקבלת העבודות והקריבת הקרבן. והנה בהגדה אמרנו לענין סיפור יציאת מצרים: "יכול מראש חודש - תלמוד לומר ביום ההוא", ותמוה, מהי ההוה אמיתא שיספרו כבר מתחילת החודש. ולפי דברי הרוקח מיושב היטב, כיון שבו ביום נחשב כאילו הקריבו את קרבן הפסח. - לפי זה נתחדש לנו, שכשם שאמרנו ש'משכנס אדר מרבים בשמחה' כך 'משכנס ניסן מאיר אור הגאולה'.

סגולת חודש ניסן

על מעלתו של חודש ניסן אמרו במדרש (ש"מ טו,יא): "משבחר הקב"ה בעולמו קבע בו ראש חדשים ושנים, וכשבחר ביעקב ובניו קבע בניסן ראש חודש של גאולה, שבו נגאלו ישראל ממצרים, ובו עתידין ליגאל שנאמר 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות'. ובו נולד יעקב ובו יעקב, ובו קיבל יעקב את הברכות, ובו רמז להם לישראל שהוא ראש להם לתשועה שנאמר 'ראשון הוא לכם לחדשי השנה'. ועוד אמרו במדרש (שם אות ב): "אמר הקב"ה, הואיל ועשיתי לכם ניסים בחודש הזה, אף אתם עשו אותו ראש חדשים". וכן נרמז בשם החודש, כי בשם 'ניסן' מצויה התיבה 'נס'.

ההבדל בין הנהגת 'תשרי' להנהגת 'ניסן'

[א] חודש ניסן הוא ראש השנה המיוחד לעם ישראל, ולעומתו חודש תשרי הוא ראש השנה לכל באי עולם. ויש לבאר שורש החילוק ביניהם. ובאר הגר"א חבר (יד מצרים ד"ה יכול) ש'תשרי' הוא התחלת סידור העולם בבריאת הטבע, ו'ניסן' הוא התחלת סידורו למעלה מן הטבע (וכי"כ השפת אמת החודש תרל"ז).

ביאור דבריו, על פי מה שכתב המלבי"ם (שמות יב,ג): "המצריים לא היה אצלם חודש ללבנה כלל, וכל מניינים היה לחמה שהיא ראש עבודתם, ואצל ישראל היה מתנהג מנימון אדם הראשון לחשב חודשי לבנה, ואצל מקום היו חושבים את תשרי לראשון, כי אז נברא העולם, ואז הוא ראש השנה. - ובאותה שעה נצטוו ישראל למנות מחודש ניסן, וזכר יציאת מצרים, כי מזה התחילה אצלם ההנהגה ההשגית שהיא מעולה מהנהגת הטבע החלילי בבריאת העולם".

[ב] והנה, ההבדל בין החמה ללבנה שהחמה קבועה באורה והנהגתה, ואילו ללבנה אין קביעות אלא עולה ויורדת, וזאת מחמת שאין לה אור עצמי אלא רק מה שקבלת מהחמה, ורק כשהיא עומדת כנגד החמה, ואם כדור הארץ מפריד בינה ובין החמה מתבטל אורה.

כיוצא בזה הוא החילוק בין ישראל לעמים, כי העמים מונהגים בהנהגת הטבע, שהיא הנהגה קבועה שאינה משתנה, ואילו ישראל אינם בעלי שפע עצמם כלל, אלא רק מה שמקבלים בהשגחה פרטית מהקב"ה, וכדברי הספרות (במדבר כח,א) 'שני' להם אור כלל מעצמם, וזאת אור האל יתברך בהיותם לרצון. ועל כן נקרא האל יתברך אצל הנביאים 'אור ישראל' כאומרו (ישעיה י, יז) 'ויהי אור ישראל לאש' (וע' דעת תבונות קנח). וכאשר האדמה החומרית מפרידה ביניהם ובין ה' יתברך, חשך אורם.

[ג] אמרו במדרש (בר"ר ג,א): "דרך ארץ היא שהיה הגדול מונה לגדול והקטן מונה לקטן. עשו מונה לחמה שהיא גדולה, ויעקב מונה ללבנה שהיא קטנה". והוסיף המדרש: "כל זמן שאורו של גדול קיים, אין אורו של קטן מתפרסם, שקטע אורו של גדול - מתפרסם אורו של קטן; כך כן זמן שאורו של עשו קיים - אין אורו של יעקב מתפרסם, שקטע אורו של עשו - מתפרסם אורו של יעקב, כדכתיב 'קומי אורי כי בא אורך'".

והנה, כשם שאור הקטין הקב"ה את הלבנה, אלא אמר לה לך 'הקטני עצמך', כך גם ישראל אמר לה הקב"ה 'חושקני בכח, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם' ממשעין עצמכם לפני" (חולין פט,א). ובאר האד"ר, שכאשר משהו אחר מקטין את הדבר, מעתה הוא נעשה בעצמותו קטן, אבל כשהדבר מקטין את עצמו, בזה הדבר תלוי, ויכול בכל עת לחזור לגדולו הטבעי. ועל כן נאמר כלפי הנביא יעקב (לכו, ויהי אור הקב"ה פ"א חמשה).

[ד] על פי האמור נמצא, שהציווי לישראל למנות מניסן הוא כדי להזכירנו שהנהגת הקב"ה איתנו היא הנהגה ניסית, ולא כשאר העולם הנמצאים תחת הנהגת הטבע. - דבר זה נתחדש לאומה הישראלית בניסן יציאת מצרים. וזהו שכתב הרמב"ם (שמות יב,ב) שמונים אותו ישראל ראשון "כדי שיהיה זה זכרון לנס הגדול, כי בכל עת שנזכיר החדשים יהיה הנס נזכר".

סיום - בב' דבריו מקדשים את החודש בקריאתו

[א] כתב הרמב"ם (תרפ"ה ס"א) שקוראים הפרשה בשבת הסמוכה לראש חודש ניסן, "כדי לקדש חודש ניסן. אבל אין זה עיקר הקידוש, כי עיקר הקידוש נעשה בעת קריאת הלבנה על ידי בית דין, והענין דבריו המושג בורה (ספ"א).

ויש להקשות על כך שתי קושיות: ראשית, כיון שבית דין מקדשים את החודש בעת ההיא, מהי תוספת הקידוש שאנו מסיפים בקריאת הפרשה. ועוד, אם אכן יש צורך שנחנך את מעשה הבית דין, אם כן מדוע אנו נוהגים כך רק בראש חודש ניסן ולא גם בשאר חודשי השנה.

[ב] ביאור הדבר הוא, שיש צורך בשני פעולות של קידוש חודש ניסן, מחמת שיש בו ענין נוסף שאינו קיים בשאר החודשים, וזאת בשני פרטים: האחד - בעצמותו. כי ראש חודש ניסן הוא ראש חודש ניסן וגם לכל חודשי השנה, וכנגד קידוש החודש עצמו מספיק הקידוש של בית דין כבשאר חודשי השנה, אך כנגד קידוש הראש לשאר חודשי השנה צריך את קריאת הפרשה בבית הכנסת. השני - בהשפעתו. כי כל יום ויום של חודש ניסן נחשב מיוחד ומקודש, וכמו שכתב הש"ס (ט"ז בא) שמדוקדק בלשון הכתוב "החודש הזה לכם ראש חדשים", ש"ל החודש כולו הוא כמו ראש חודש, ולא כשאר חודשים שראש חודש מקודש ושאר ימי החודש חול, אלא בזה החודש כל יום הוא כמו ראש חודש".

והקידוש של כל ימי החודש, נעשה על ידי קריאת הפרשה. [ג] ביום הדברים נביא מה שכתב האבן עזר (יד פרישיות): "קוראים פרשת החודש, להודיע לעם שבבועות הנצח יהיה ראש חודש ניסן, וכינוי עצמם לעלות לרגל". - בבן דבר נביא כי הקריאה כלוהם גם ענין זה, להכין עצמם במחשבתו לעלות לרגל לכשיבנה בית המקדש בב"א עוד קודם פסח. ועל ידי מחשבתו יזכה שהקב"ה יחשיב לו זאת כאילו עשה, כדאמרו כלפי קרבן פסח.

מנין התרומות - שלמות המשכן

בפרשת פקודי מוזכר חשבון התרומות שתרמו בני ישראל למשכן, ומבואר בחז"ל שבני ישראל חשדו את משה שלקח לעצמו מהתרומות, ולכן משה רבינו מנה להם כל דבר ודבר, שצריך לצאת ידי הבריות. וכמו שאמרנו במשנה בשקלים (פ"ג מ"ב) לפי שהאדם צריך למנות ידי הבריות וצריך לצאת ידי המקום שנאמר 'והייתם נקיים מ'ה' ומישראל'".

וכתב ה"חתם סופר" (שו"ת ח"ו סימן נט) על הפסוק הזה: 'ואני הרהרתי כמה פעמים אם אפשר שקיים אדם בעולם מקרא זה על מתכונתו, ואולי על זה כייל שלמה המלך ע"ה אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, רצונו ולומר שאפילו בעשייתו כל טוב לא אפשר שלא יחטא על כל פנים באופן השני הנ"ל ביציאת ידי הבריות'.

ולכן משה רבינו הראה לעם ישראל את כל החשבון שלא היה שום חשד בעשיית המשכן, והמשכן צריך להיות בתכלית השלימות והנקיות כדי שתשרה בו השכינה, ואם היה חשד היה חסר בשלימותו.

ענין הברכה בדבר הסמוי מן העין

והנה אמרו חז"ל (בבא מציעא מב,א) 'אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין', אבל כמובן שלא היה חסרון זה במה שמשה רבינו ספר את כל התרומות שנתרמו למשכן, משום שהענין של אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין, הוא שכלל שהדבר נשאר כמו שהיה בבריאתו בלא מעשה ידי האדם, העולם הגשמי לא שולט בו, ואינו מתחבר אליו, ולכן שייך בו ברכה. וכמו שכתב מרנא הגר"ח מוואלוז'ין (הקדמה לספרא דצניעותא) שרשב"י חבירו היה יוצאין ללמוד בשדות, ומקומות שלא שלטה בהם ידי אדם, כדי להתרחק מהשפעת העולם המגושם. וכאשר סופרים דבר ומשמשים בו, הרי שמתחברים אליו, מתחברים לגשמיות, ופחות יש בזה השראת השכינה.

עשיית המשכן כולו ברכה

אבל זה לא שייך בעשיית המשכן, שהרי בעשיית המשכן נאמר 'כָּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה' שאף על פי שבצאלח עשה את הכלים בחכמה בתבונה ובדעת, שאלו הם דברים גבוהים מאוד, ו'יה' בַּחֲכָמָה יִסַּד אֶת כּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתוֹכָהֶן, בְּדַעַת תְּהוֹמֹת נִבְקָעוּ' (משלי ג,יט-כ), מ"מ רק משה יכול היה להקים את המשכן בפועל, שהוא רק היה יכול לשייך את המשכן למעלה עם המשכן שלמטה. שהשיית הראה למשה רבינו את כל מה שיש למעלה, ועל ידי זה קישר את הלמטה עם למעלה. וגם בהלכה של מחצית השקל שמשה רבינו נתקשה בה, ביאר האלשיך שהשיית הראה לו את המטבע של אש למעלה, ועל ידי זה קישר את המחצית השקל ללמעלה.

ולכן לא היה חסרון כלל במנין התרומות, כיון שמשה קישר את המשכן שלמעלה בלמטה, ובהו נתקיים שלמות המשכן. ועל ידי שמשה קישר את המקדש למעלה, יתקיים מה שאמרנו שלעתידי לבוא ירד בית המקדש של אש מלמעלה, וכמו שהביא רש"י בשבועות (טו,א), מפני ש"אין קל חֶדֶשׁ תַּתָּה הַשָּׁמַיִם".

רוממות הזמנים

הרב יוסף

רבינו הגדול מרן ראש השנה

פרשת החודש

קידוש החודש בתוך טומאת מצרים

השבת, שבת ערב ראש חודש, קוראים את פרשת "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֵן", ועיקרה נועד לרומם אותנו... מצות קידוש החודש זוהי המצוה הראשונה שקיבלו עם ישראל, וקיבלוה עוד בתוך מצרים ערוות הארץ, להראות חביבותו של עם ישראל אצל הקב"ה, שהקב"ה מיהר לגאול אותם. ומיד עוד בתוך ערוות הארץ נתן להם מצוה גדולה זו לעיתקדשו על ידה, שזו המצוה שבת ידה ניתן הכח לעם ישראל שהעלונים יהיו תלויים בהם, וכפי שיתבאר.

וגאולת מצרים החלה במצות קידוש החודש, בפרשה זו של "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֵן", והרי 'מִשְׁכּוֹ וְקָחוּ לָכֵן' אינו נהג בפסח דורות, רק בפסח מצרים, ובכל זאת תיקנו לקרוא פרשה זו, שנזכר את מעלתו ורוממותו.

ורש"י בתחילת החומש מביא 'אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל התורה אלא מהחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֵן, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל, וזאת הרמב"ם שהרי רדאי יש לפתוח בבראשית שזהו יסוד האמונה שאין העולם קדמון. ומ"מ מבואר שענין זה של "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֵן", הוא תחילת התיקון, ונבאר.

סוד העיבור - תיקון הגאולה

והנה ענין קידוש החודש - סוד העיבור הוא דבר נשגב ונורא. וטעמי תורה עד תכליתם נמסרו לאדם הראשון חוץ מסוד העיבור, בכדי שתהיה אפשרות לתקן את החטא. ואחרי שכבר היה רע במציאות לא שייך לגלות את טעמי התורה.

ורגיל אני לבאר מדוע לא נתגלה לאדם הראשון סוד העיבור שזה בכדי שיהיה אפשרות לתקן את החטא, שהיה מקום שבו הוא לא יפגום. ואיתא ברבינו הגר"א שאדם הראשון נמשך להתבונן בחכמה הטבעית ששם נראה שהכל מתנהג לבד, שגם היא אכמה, שהרי 'כֵּלָם בַּחֲכָמָה עָשִׂיתָ' (תהילים קכד,ב), ולא התבונן בחכמה העליונה, שזה היה בעצם החטא של עץ הדעת, ואכמ"ל.

ולאחר שאדם הראשון קלקל לא היה לו להיכן להתעלות כדי לשוב, לכן לא חזר בתשובה. אולם הקב"ה ברוב חסדיו לא מסר לו את סוד העיבור, שהם היא נמסר בידו היה מקלקל את החודש כמו השבת, ולכן לא נסר לו בכדי שלא יפגום גם בזה, ובכך יהיה פתח לתיקון החטא ולגאולה.

ועל כן בכדי לגאול את ישראל ממצרים היה צריך התחלה חדשה, ולכן הקב"ה היה צריך למסור לישראל את סוד העיבור כפי שתיקן הקלי, בפייט, עד תהיה היא אצלי, מכאן והילך שלכם הוא, - כבר בתוך הטומאה של מצרים שהיא ערוות הארץ, שבתוך הטומאה הזו הם זכו לגילוי הזה של קידוש החודש.

לכלל ישראל, היה צריך לעלות מלמעלה ממש, מעל הברכה בכדי להודיע כי שטילו לחדש את הבריא. והקב"ה הראה בעצמו איך מקדשים את החדש, ומבואר ברש"י [ון ביצורת לר"א הקליר] [ושל דבריו דברי כהן], שהקב"ה הראה למשה את הלבנה באצבע, ובר"א הקליר מבואר שזה היה בחוזה בנבואה, ואולי בפסיקתא רבתי (טו,א) מבואר [ונ"ע בילקו"ש שמות י"ב קצ"א] שהקב"ה העלה את משה ואהרן לשמים וישב על כסא דין והתעקף בשלתי מצויות ומיכאל וגבריאל מעידים וכל שרפי מעלה אומרים מקדש מקדש, וזה הורידו את עד לטסה, וכדכתיב חז"ל (ר"ה כ"ה,א) 'אתם', 'אתם', 'אתם', אפילו מידים אפילו שונגין אפילו מוטעים, ושאר שהחודש אפילו לטסה הרי זה שייך למנין לטסה, ועל כח שזה מסירה מן החודש, וזהו שכתבנו שזהו חודש ניסן, וזו מצות קידוש החודש שהוא כח החודש והיציאה שבו לא היה שום פגם, מכיון שכל יתן כח זה לאדם הראשון ולא נפגמה בחטאו, ולכן כבר בעודם בטומאת ערוות מצרים נתן עם הכח של התחלה חדשה, וכל היציאה של עם ישראל על ידי סוד העיבור שהוא כח החודש.

7. ובמקרא הריחב בזה רבינו דברים נשגבים בביאור הענין, דע' א"ה הקב"ה היה מקדש חדשים וכדאיתא בפסיקתא (ש"ב,ה), ולכן כדי להודיע את קידוש החדש

8. ובכח"י שהובא בספר 'אלה רח"ל' כתב רבינו כ"י: ואמר בפסיקתא שם ע"ה"י 'אלה' מלכ"ה ו'אמר תפארת אמת', לשעבר אל מועדי' ה' מכאן והילך אצל משה ואהרן, ואולי לשעבר זה עד מתן תורה משה ואהרן עינו ע"כ.

9. רבינו היה רגיל לומר הדאיתא דבאינן

1. ובמקרא ציין רבינו כי מעדי תמחתי על מה שנקרא במדרש שמשכחתי את משה רבינו על מה שהיה נאמן בכספי המשכן, ואני פלא, היעלה על הדעת שששה רבינו באו ונביאים ימנעו חילתה בכספי המשכן, ושלמנו מה שמצוינו כן לבני יוסף, משום שאנו יכול להורות היתר לעצמנו, שהוא כספי המצרים וכו', וגם מקדש יו לו לאור לאביו ולאחיו, אבל לבני משה הוא בעולם גדולה.

2. כוונת הדברים נראה שבעולם הגשמי שהיה חסרון אור ועד לפרטם ממש, ובכך מגשמת את הדבר, ומחברת אותו למציאות ההשגית. אבל משה רבינו ידע לקשר את המשכן והתרומות לשאר חודשי החודש, ולמעלה, ושם לא שייך לגשם אותו, כי הוא מחובר לשורשי הרוח, ורק אם הוא מנותק שורשיו הרוחניים שייך לגשם אותו.

3. רבינו היה רגיל להספיק בזה שהיה מוכרח שקבלו היה לקדש החדשים בעודם בערות מצרים, והיה ב"א לבן בן של 'את ערם וְיָרָה', עוד קודם תחילת יציאתם בפועל. שני"י יקבעו יציאת מצרים לדורות, ובה היה כבר תחילת היציאה, בזה עצמו שכבר קיבלו את הכח להטבוע ולהשריש את יציאת מצרים לדורות. וזהו מבואר דברי בעל הגדה "יכול חודש חדש", כאומר ששורש יציאת מצרים החלילי בא ניסן בזה שקבלו הכח של קידוש החדש.

4. רבינו היה מרחיב לבאר, והבאנו במסגרת

בבא ה"דרכי שמואל" זע"א

"אתם" אפילו שוגגין

ובחז"ל מבואר (סנהדרין יא,ב) שעל ג' דברים מעברים את השנה ביטול התבואה וביטול הפירות, והרמב"ם כבר כתב שזוהי שהיו לחז"ל טעמים נסתרים אחרים, ויש עוד טעמים נסתרים מהטעמים של הרמב"ם, ורק שכן היא דרכם של חז"ל שכל דבר משתלשל עד הפשט הפשוט ממש של שנוע ומובן לנו.

ובגמ' (ב"ב קכא,א) איתא 'מועדי ה' צריכים קידוש בית דין, שבת בראשית אינה צריכה קידוש בית דין'. שהשבת היא יומו של הקב"ה 'קביעא וקיימא' כבר מתחילת הבריאה, אבל המועדים הקב"ה נתן לנו את הכוח לקדשם, ומקידוש החודש באה הקדושה לכל המועדים כמו שכתב בשיטתו 'שם בשם גאון שכשמוקשים את הראש חודש זה נתן חלות קדושה לכל החודש שעל ידי זה יחולו בו קדושת המועדים'.

ואעפ"י שאצל הקב"ה אין נפקא מינה 'כ"י מִמֶּךָּ הָפֵל וּמִיָּדָךְ נִתְּנָה לָךְ' (דברי הימים א' כט,יא) שהכל מגיע ממנו, מ"מ מצינו יש לנו את הכוח הזה. ואמרו בגמ' (ר"ה כה,א) עה"פ "אתם" אפילו שוגגין ואפילו מוטעין, ויש גרסא שאפילו מזידין.

ומבואר בחז"ל (פרקי דר"א) שכשמוע יום הדין והמלאכים אומרים לקב"ה שהגיע הזמן לדון את כל באי העולם, אומר להם הקב"ה שירדו למטה לראות האם בבית"ד של מטה קידשו כבר את החודש, ורואים שנמסר לנו כוח זה ממש שאפילו בדברים שהם כביכול שייכים למעלה תולים בעם ישראל.

ורגיל אני לומר ש"אתם" אפילו שוגגין ומוטעין, הלכה זו נאמרה רק לאחר מתן תורה, ש"עפ"י שכבר נמסר למשה רבנו עוד מצרים מצות קידוש החודש, שם זה היה רק לשעה ולא נמסר לו לגמרי. ורק כשנמסר לעם ישראל לדורות נמסר להם לגמרי שאפילו שוגגין ומוטעין. כי הכוח לקדש מסור להם בשלמות, וזה נמסר לכלל ישראל רק במתן תורה שהוא החודש, ואפילו שכל מה שיש לנו זה על ידי משה רבינו שהוא עומד בסיועו כי ישראל להקב"ה כמאמר הכתוב "אֲנִי הָיָה בְּיָדְךָ וְגִבּוֹתֶיךָ פָּעַת הָיָה לְהַגִּיד לְכֶם אֶת דְּבַר ה'" (דברים ה,ה), אבל כל עוד זה לא נמסר לדורות, עדיין לא נמסר הכוח הזה בשלמות.

'שעה ליום יחשב'

הזמנים האלו שקודם הפסח הם זמנים גדולים ויקרים מאוד, וב'חזקת לאברהם' כתב ששלושים יום קודם הפסח מתחילה הארה גדולה וצריך הכנה גדולה להיכנס לחג כראוי.¹⁰ שהנה ביציאת מצרים היתה הארה גדולה מאוד, שעם ישראל היו שקועים בתוך טומאת מצרים ערות הארץ והיו מוכרחים לצאת מיד בחיפזון גדול כדי שלא להשתקע שם - 'וְלֹא יִכְלּוּ לְהִתְמַקְּמָה' (שמות יב,לט), והקב"ה הושיע אותם שלא לפי מדרגתם. ועל זה נאמר (ישעיהו ט,א) 'הָעַם הַהֲלֹכִים בַּחֹשֶׁךְ רָאוּ אֹרֶךְ יָדוֹלֵל' שזה היה בחסד פשוט.¹¹

וכידוע שעל שנה מתחדשים בזמנים אלו האהרות שהיו, שהמועדים אינם רק זכר לדברים שקרו ח"ו אלא זה דבר שמתעורר מחדש בכל זמן וזמן מה שהיה בזמנם הללו, וכיון שבילל הסדר היו האהרות גדולים מאוד שלא

לפי מדרגתם - "לִיָּהּ כִּיּוֹם יֵאָרֶר" (תהילים קלט,יב), ואי אפשר להכיל את כל האהרות הללו בבת אחת והשטן מקטרג, וגם ביציאת מצרים היה קטרג גדול שהללו והללו עובדי עבודה זרה, לכן ההשפעות מתחילות שלושים יום קודם החג בהדרגה, וכמה שיותר מתקרבים ההשפעות יותר גדולים.

והמצב הזה של האור הגדול שהגיע בפסח, לא שייך להגיע בכל שנה ושנה מתוך ידידה ושפלות אל התרוממות וגדלות, ולהכיל את כל האהרות הללו ברגע אחד. לכן באו האור הגדול והשפע בהדרגה בשלושים יום שלפני הפסח.

מצב שכזה תלוי בעבודת האדם, וככל שהאדם מכין את עצמו יותר ויותר, כך הוא יאכל לזכות לאור הגדול בליל עקמו חזק, וצריך להיתפס ולהשתייך לזמנים הללו שהזמן יקר, ונורא נוראות גדולת הימים, וכמו שכתב 'יאבני נזיר בתשובה' (א"ח סימן שלו) שבזמנים האלו 'שעה ליום יחשב'.

בלי הכנה אין כאן יציאה

והרי לצאת ממצרים זה עדיין לא מספיק, שעיקר הכלכלה היא 'תַּעֲבֹדֶן אֶת הָאֱלֹקִים עַל הָהָר הַזֶּה', 'לֹא יֵצֵאוּ' - 'הוצאה' עיקר, אלא ההנחה... ההכנה הכי גדולה היא להיכן אתה מגיע. ורש"י בשבת (ג' ע"ב ד"ה יד) כתב שאין דרך הוצאה בלא עקירה והנחה, ובלא ההנחה אין לזה שם הוצאה כלל. עיקר היציאה לחירות היתה כהכנה לקבלת התורה, ובלי קבלת עול תורה, ובלי הכנה לעסוק ולעמול בתורה, שזה עיקר משמעות החירות והגאולה, - בלי זה אין כאן יציאה כלל.

וידוע לשון הרמב"ם על המאמר 'כל המקודש מחבירי, כך גם הוא בחודש הזה - חודש ניסן, שהוא מקודש יותר, ויש בו יותר ביטולים ויותר נסיונות, יש יותר קטרג מצד היצה"ר - השטן.

וכידוע נפסק בשו"ע שאין אומרים נפילת אפים, הואיל ורוב החודש בקדושה, לכן אין אומרים כל החודש. ואדמו"ר זצ"ל במאמר דרכיו ואומר רמז על כך שאף שלא מתענים בראש חודש, הרי דווקא בראש חודש ניסן מתענים [תענית צדיקים]. ואף שיש לזה טעם מפני מיתת נדב ואביהו, מכל מקום זה קצת מחודש, ולעומת זה בשאר ימי החודש הם ימים של שמחה שלא מספידים ולא מתענים בהם.

ועל זה אומר הגאון ז"ל רמז בפסוק 'הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשׁ חֻדְשִׁים' כל החודש הזה הוא כמו ראש חודש אור, של מתענים בו חודש, ולא נופלים אפים, אבל 'אֲשָׁשׁוּן הוּא לְכֶם - לְחֻדְשֵׁי הַשָּׁנָה', דוקא היום הראשון בו כשאר חודשי השנה שומרת בתענית. ומסתמא ברמז של הגאון ז"ל מונח גם גדר, לא סתם רמז, אלא כמו שרואים בעשיית שנתשביים כולל 'ראש השנה' כי שיש יום פרטי שנקרא ראש השנה, כך גם ניסן כולו הוא כראש חודש.

החודש של 'רוממתנו וקרבתנו'

"הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשׁ חֻדְשִׁים", עברנו את חודש אדר שנתקיים בנו 'קיימו קיבלו', שקיבלו את התורה מאברהם, ובזכות מרדכי. ועכשיו אנחנו נכנסים לחודש הזה, שהקב"ה נתן לנו מצוה זו של קידוש החודש בתוך ארץ מצרים, כשעוד היינו בתוך ערות הארץ, להרים אותנו משפלותנו, 'שִׁשְׁשָׁלְנוּ זָכַר לָנוּ'.

ואמרנו בפיטו שלשבת,¹² מקורו בפסיקתא, שהקב"ה העלה את משה ואהרן לשמים, בגיבויאל ומיכאל באו לראות שהקב"ה יושב על כסא כבודו, כביכול אומר 'מקודש מקודש', וכעין תנינת התורה לארץ. וכל זה כדי לרומם אותנו - 'מֵאֲשַׁפְּתֵי יָרִים אֲבִינֹן'. כשיצאו מטומאת מצרים 'וְלֹא יִכְלּוּ לְהִתְמַקְּמָה',¹³ הקב"ה מרומם אותנו למעלה למעלה.

זה החודש בו מתחילים החירות הגדולה, 'אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה', החירות לקיים את התורה ולהביא אותנו למעמד הגדול של 'וקרבתנו', של מעמד הר סיני, שאומר הגאון ז"ל שעל המעמד הזה נאמר 'יפה שעה אחת של מעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העולם הבא'.

כי לא 'כָּכָל הַגּוֹיִם בֵּית יִהוּדָה', הקב"ה 'בחר בנו מכל העמים' ונתן לנו את התורה. וזה החודש בו מתחילה החירות הגדולה, - 'אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה', החירות היא לקיים את התורה ולהביא אותנו למעמד הגדול של 'וקרבתנו', של מעמד הר סיני, שעל זה אומר הגאון ז"ל שבו נתקיים 'יפה שעה אחת של מעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העולם הבא'.¹⁴

אלו הם זמנים גבוהים מאוד של יסוד קדושת ישראל, יסוד אמונת ישראל, יסוד המציאות של ישראל, בזמן שהקב"ה הוציא אותנו מכור הברזל. ולשון רבי סעדיה גאון על כלל ישראל, שאין ישראל אומה אלא בתורתיה. לא נהיינו אומה בכך שנכנסנו לארץ ישראל, אלא נהיינו אומה על ידי קבלת התורה, על ידי שקיבלנו עול תורה, על ידי ה'נעשה ונשמע', על ידי כך נהיינו עם ישראל - 'אשר בחר בנו מכל העמים'.

הכל הולך אחר הראש

החודש הזה חודש מיוחד ראש לכל החודשים, אעפ"י שכל חודש וכל שעה לכל רגע הם מיוחדים, אבל יש סגולה מיוחדת בחודש ניסן. וחז"ל תיקנו לנו לקרוא פרשת החודש כדי להבונן ולהתכונן לחודש הגדול הזה, החודש הזה הוא ראש החודשים, והכל הולך אחר הראש.¹⁵

וכמו שמצינו על ראש השנה שכל השנה נגזרת אחריה כיון ש'גופיה בטר ירשיה גריר', וכן חודש ניסן הוא ראש השנה לדברים, והוא גם חודש של יציאת מצרים חודש הגאולה, ויציאת מצרים תמיד תישאר גם לעתיד לבוא אלא שאז תהיה תפילה וכמו שכתוב (ירמיהו טז,יד-טז) 'וְלֹא יִצְמַר עוֹד כִּי ה' אֲשֶׁר הָעֵלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: כִּי אִם חִי ה' אֲשֶׁר הָעֵלָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ צִפּוֹן וּמִכָּל הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר הִדִּיחִם שָׁמָּה וְהִשְׁבִּיתִים עַל אֲרָצָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאֲבוֹתָם'. ואיכרים להתעורר ולהתחזק ובפרט עכשיו שעומדים עלינו בגזירות נוראות, וכמו שאמרנו בהגדה של פסח 'שלא אחד בלבד עמד עלינו לכולינו אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכולנו והקב"ה מצינו שכל דור והכל תלוי בנו, שנתחזק, שלא יהיה ח"ו חודש של בטלה שהוא ראש החדשים, וזה הכנה לפסח שהוא יסוד ושורש הגאולה. והרי הזמנים הללו מסוגלים ביותר לעליה והתרוממות בתורה ותפילה ובכל עבודת ה', מהכנה לליל הסדר - לפסח, וממשיך לימי הספירה - ימי הבנין של האדם, והם ימים שקובעים את מצבו של האדם לכל השנה כולה. ויש צריכה גדולה לנצל את הימים הללו, כי אעפ"י שתמיד צריכים להתחזק, מ"מ יש זמנים מיוחדים.

לברוח מן הרע בחפזון

וההכנה הכי גדולה היא להתנער מכל הבלי העוה"ז ולהתחזק בתורה, וכמו שהיה ביציאת מצרים שיצאו בחיפזון נורא כי 'לֹא יִכְלּוּ לְהִתְמַקְּמָה', שהיו שקועים במ"ט שערי טומאה. והרמב"ם כתב שאם היו נשארים עוד מעט היו נופלים הנ"ץ כאן כבר אי אפשר לחזור.¹⁶

וכיון שהיה את כוח הרע היו צריכים לברוח בחיפזון, וגם היום צריך לברוח מן הרע בחיפזון!... ורק לעתיד לבוא שיתוקן העולם ויציטורו לברוח מן הרע נאמר (ישעיהו נב,יב): 'כִּי לֹא בַחֲפֹזֹן תִּצְאוּ וּבְמִנוּסָה לֹא תִלָּכֹן כִּי הֲלֹךְ לְפָנֶיךָ ה' וּמֵאֲפָסֶיךָ אֲלִיקִי יִשְׂרָאֵל'.

10. ישראל אצל הקב"ה, שהקב"ה מיהר לנאלו אותם, וזו המצוה שעל ידיה ניתן להם ישראל שהעליונים יהיו תלויים בהם, וכאמור.

11. והיה אומר רבינו כי בזה החודש יצאו מערות הארץ 'לחירות עולם', והרי מלכותו עבדי פרעה, ועכשיו אנו עבדי ד' לעולם, ועל אף כל הגליונות כל הדריפות, נשאר 'חירות עולם', כי בזה שאנו עכשיו לעולם עבדי ד' בזה נופא יצאו 'לחירות עולם'.

12. רבינו אומר בלחץ מלכותו שחיותו בתופה זו: הרי לצאת ממצרים זה עדיין לא מספיק, עיקר ההכנה היא 'תַּעֲבֹדֶן אֶת הָאֱלֹקִים עַל הָהָר הַזֶּה', לֹא היציאה - 'הוצאה' עיקר, אלא ההנחה... ההכנה הכי גדולה היא להיכן אתה מגיע. ורש"י בשבת (ג' ע"ב ד"ה יד) כתב שאין דרך הוצאה בלא עקירה והנחה, ובלא ההנחה אין לזה שם הוצאה כלל. עיקר היציאה לחירות היתה כהכנה לקבלת התורה, ובלי קבלת עול תורה, ובלי הכנה לעסוק ולעמול בתורה, שזה עיקר משמעות החירות והגאולה, - בלי זה אין כאן יציאה כלל.

13. ורבינו במקור"א ביאר כי זהו הטעם בדברי הרמ"א שכל החודש הוא כראש חודש, כי חודש ניסן נתקשר ע"י הקב"ה בעצמו, והוא הראש לכל החודשים כולם, וכוליה בטר יראש גריר.

14. והפסוק רבינו דאמנא הרמ"א כתב שבטומאה אין שער נ"ץ, ודבריו מובנים על יותר שהרי כל כוח הטומאה הוא על ידי שיוקנו מתקדושה. ובקדושה עצמה שער הנ"ץ בזה אצל מוסט ואינו ניתן להשגה שאפילו משה רבינו לא השגיח בזה, אלא 'הקב"ה נאמר (תהילים ה,ה) 'לֹא יִכְרַךְ רַע' שמלעמלה למעלה אין לכוון הרע שום אחיזה שם.

אמנם כבר אין זה שיש אמוני יצירות אלו, אבל להפ"ר שאר החזקת התנחלות אלו שיש לנו בהם את דבר היצירות, ודאי שראוי מאוד מאוד לאומרים. ובאבות מעמד זה אמר על היצירות 'כמה חידושים'.

14. וז"ל פסיקתא (רבותי פסקא וכו') (חולדש): 'ר' ברכיה ר' חייא בשם ר' יוחנן נתפסו הקדוש ברוך הוא בטבילת מצויות, והעמיד למשה סמך ואלהרן סמך, וקרא למיכאל ולגבריאל ועשה אותם כשלוני החודש, ואמר להם באינו דא ראייתא את הלכנה, לפני החמה או לאחר החמה, לצפון או לדרום, כמה ירחי ביום, ולאיך היתה נטה, וכמה היתה רחבה, כמה להם כסדר היה שאחם ראייתם כי יהיו בני מעבידים את השנה למטען ע"י זקן וע"י עינים ילית מציאות'.

15. ורבינו היה רגיל להביא כפי שהובא בתחילת הדברים כאן, כי מבואר בפרקי דר"א שכשמוע יום הדין והמלאכים אומרים לקב"ה שהגיע הזמן לדון את כל באי העולם, אומר להם הקב"ה שירדו למטה לראות האם בבית"ד של מטה קידשו כבר את החודש, ורואים שנמסר לנו כוח זה ממש שאפילו בדברים שהם כביכול שייכים למעלה תולים בעם ישראל, וכל המשיך לדברים לעיל.

16. בשו"תיו בתקופה זו היה רבינו מעורר כי ההכנה הכי גדולה לפסח היא להתנער מכל הבלי העוה"ז ולהתחזק בתורה, וכמו שהיה ביציאת מצרים שיצאו בחיפזון נורא כי 'לֹא יִכְלּוּ לְהִתְמַקְּמָה', שהיו שקועים במ"ט שערי טומאה. והרמב"ם כתב שאם היו נשארים עוד מעט היו נופלים הנ"ץ כאן כבר אי אפשר לחזור.¹⁶

